

nikad došlo; slovenska nam se služba božja, a kroz to i narodna hrvatska crkva, pokazuje doduše kao snažna pojava u narodu hrvatskom ovoga i narednoga vremena (u X. i XI. vijeku), ali ipak vazda samo kao sada više, sada manje dopuštena uz latinsku¹. No i to je već dosta bilo, da vrši golem narodni i kulturni utjecaj, jer odsada unaprijed bješe hrvatstvu osigurano, da živi na Balkanskom poluotoku kao kulturna jedinica; tuđinska kulturna najezda, naročito latinizacija, nikad ga više ne će zateći goloruka. To i jeste glavni razlog, što su latinski biskupi u dalmatinskim gradovima toliko mrzili na slovenski crkveni jezik i pismo, pače dobrza će ga proglasiti heretičkim (arijanskim). Oni su naime punim pravom u njemu vidjeli ono krepko oružje, kojim se hrvatska, kao i uopće slovenska svijest, branila od latinizma i tuđinštine.

Dalmatinski gradovi i otoci plaćaju danak hrvatskomu vladaru. U to doba (između 882. i 886.) pada odredba cara Vasilija na dalmatinske gradove i otoke, da imadu u ime mira i odštete za zemljišta, što su ih posjedovali izvan svojih zidina na susjednom hrvatskom teritoriju, plaćati vladaru hrvatskomu godišnji danak i to od novca, što se inače davao carstvu; sveukupna svota, što su je plaćali odsada unaprijed sve do vremena Kolomanova (1107), iznošase 720 zlatnika, za onda velika svota gotova novca. Pored toga još su oni bili obavezani davati i vina kao i drugih nekih prirodnina u ime daće.

Međutim planuše nove borbe između Neretljana i Mlečana. Nakon nekih manjih okršaja pođe dužd Petar Kandijano ljeti 887. na odlučnu vojnu, no kod današnje Makarske bi poražen i ubijen. Ova

¹ Pored držanja hrvatskih kraljeva Tomislava i Petra Kresimira IV. u doba borbe hrvatskoga klera s dalmatinskim za slovenski crkveni jezik, jak je dokaz za ovu tvrdnju činjenica, da su svi dosada nađeni natpisi po crkvama i u Hrvatskoj (ne samo u dalmatinskim gradovima), tako kraljice Jelene u Solinu (976.), kralja Držislava u Kninu (prije 970.), iz vremena kneza Branimira u Ninu i u Muću (888.), te kneza Mutimira u Uzdolju kod Knina (895), i toliki drugi fragmenti, pisani jedino na latinskom jeziku, i da se još uvijek nije našao trag glagolskomu natpisu starijem od Bašćanske ploče (oko 1100.). Ova se činjenica nikako ne da opravdano i logički zamisliti, da je u Hrvatskoj vrijedila slovenska služba božja, a s njome i slovensko (glagolsko) pismo kao nadmoćno pod državnom zaštitom ili da je bilo ča općeno narodno. Očito se radi i u Hrvatskoj (kao što je bilo u Svatoplukovoj Moravskoj) o jezičnom dualizmu u crkvi. Da se je bula pape Ivana VIII. (od juna 880.) ticala i Hrvatske, kako neki hoće, to mišljenje nije ispravno.